**ПОГЛЯД З ТОЧКИ ЗОРУ
НАЧАЛЬНИКА РАЙВІДДІЛУ МІЛІЦІЇ
(З приводу книги Олександра Бандурки «Міністри
внутрішніх справ теж люди». Харків: Майдан, 2020.
299 с.)**

**МОСКОВЕЦЬ Валерій - кандидат соціологічних наук, доцент, у минулому –
начальник Дергачівського райвідділу міліції Харківської області**

DOI 10.32782/NP.2021.1.22

Взятися за перо мене змусив небачений ажіотаж навколо цієї книги, необхідність поділитися враженнями щодо подій, свідком яких я також був, працюючи начальником райвідділу міліції на Харківщині. Давно я вже не бачив такої цікавості до книжного видання – мабуть, з часів перебудови, коли почали друкувати багато нових творів і чи не кожного дня ми запитували один одного: «А ти читав?». У цьому випадку інтерес до цієї книги виявляли і генерали, і ветерани міліції різного звання і навіть курсанти Харківського університету внутрішніх справ, які теж хотіли дізнатися, які ж то вони міністри внутрішніх справ і чи варто прагнути до цієї посади.

В одному із журналів вже була надрукована рецензія на книгу¹ відомого історика міліції професора Володимира Греченка – співавтора (до речі, саме з Олександром Бандуркою) тритомника з історії поліції і міліції в Україні. Цілком приєднуюся до основних висновків автора цієї рецензії, особливо до того умовиводу про те, що ці спогади – не лише свідчення про міністрів різних епох, але й характеристика самого автора, деякі риси особистості якого є дійсно унікальними на теренах України принаймні останні 30 років. Державний діяч, видатний

охоронець правопорядку, знаний учений – академік, педагог, «коваль» кадрів для системи МВС. По правді, для того, щоб дати характеристику цій феноменальній людині, слід скористатися словником синонімів до слова «визначний». Я не є підлеглим Олександра Марковича і не знаходжусь в якійсь залежності від нього, говорю про це, щоб віддати належне цій історичній особистості, яка і сьогодні височіє над багатьма посередностями і в політиці, і в науці.

Але повернемося до змісту книги. У ній значна кількість фактів, деталей – яскравих, цікавих, не списаних з інтернету чи чужих слів, а взятих з власної пам'яті та записок, які Олександр Маркович веде з 1965 р. Я неодноразово спостерігав, як він щось туди занотовує і не лише тоді, коли виступає міністр внутрішніх справ чи його заступник, а коли говорить офіцер міліції набагато нижчий за нього званням чи навіть сілянка з його виборчого округу, де він обирався народним депутатом чотири терміни поспіль, якщо вона скаже якусь цікаву приказку чи приповідку. До речі, у цьому виявлялася ще одна риса особистості Олександра Бандурки – увага до людей. Без цього, можна сказати впевнено, не було б цього чотирикратного обрання до Верховної Ради та і його особиста кар'єра, скоріше всього, склалася б інакше. Ніколи не помічав у нього якоїсь панської зверхності стосовно інших людей типу: «Хто я, а хто ти».

На с.7 книги Олександр Маркович пише: «Оцінку міністрам давали переможці,

¹ Володимир Греченко. Штрихи до портретів міністрів внутрішніх справ: погляд особистий, але не тривіальний (З приводу книги Олександра Бандурки «Міністри внутрішніх справ теж люди». Харків:Майдан, 2020.299 с.) Право. UA.2020.№1.С.190-193.

я до таких не належу...», але з цією фразою я погоджуюсь лише частково. Очевидно, що О.М. Бандурка мав на увазі *наступників* колишніх міністрів, які на деякий час дійсно ставали переможцями, але, як то кажуть, «по життю», сам Олександр Бандурка завжди був переможцем, чого йому бажаю і в подальшому.

Досить змістовною та оригінальною є замальовка у цій книзі про Івана Харитоновича Головченка, який був міністром 20 років (1962-1982). І тут цікавими є дуже багато фактів, зокрема, не лише подробиці обіду з міністром на лоні природи (хоча вони, безумовно, цікаві, бо свідчать про міністра як людину), а штрихи щодо його заступників – Петра Олійника та Івана Гладуша. Тут Олександр Маркович робить дещо несподівані та неординарні висновки. Він пише: «...Вони мали сміливість периферійних працівників, оскільки саме життя не дозволяло зволікати, змушувало швидко «крутитися»...» (с.21). Тобто автор книги підкреслює, що ці працівники, хоча й прийшли з периферії, але не заглядали міністрові, як то кажуть, до рота, не слухали його вирячивши очі з готовністю завжди гаркнути «Так точно!», «Есть!». Проте це не означає, що вони були недисциплінованими чи не слухали міністра. Вони могли виявити ініціативу там, де треба було діяти блискавично, про що й пише Олександр Маркович. На мою думку, сам О.М. Бандурка був таким же і, коли цього вимагала справа, діяв стрімко і впевнено, не телефонуючи з будь-якої дрібниці «нагору», щоб перестрахуватися. З цієї фрази в книзі видно, що саме такі люди імпонують самому Олександру Марковичу, і він, за моїми спостереженнями, ніколи не боявся брати на себе відповідальність і сам вирішував справи різної, іноді «надважкої» ваги.

Багато теплих слів у книзі присвячено Івану Гладушу вже як міністру. Олександр Маркович пише, що «про нього окремо можна було б написати повість чи роман» (с.32). Улюбленою приказкою цього міністра була фраза: «Не той розумний, хто улесливий, а хто працьовитий» (с.34). Він, як написано в книзі, любив питати співробітників, коли востаннє вони відвідали театр, філармонію, куди запрошували дружин, як навчаються

діти, як почувають себе батьки працівника. Такий уже в нього склався всебічний підхід до людини, до особистості. До його вихованців можна віднести генералів міліції Ю.Ф. Кравченка, С.М. Гусарова, О.В. Негодченка, М.І. Ануфрієва та інших. Себе Олександр Маркович теж вважає його учнем та висуванцем.

З цікавістю прочитав ті рядки книги, де говориться про діяльність міністра внутрішніх справ СРСР Миколи Щолокова. Я добре пам'ятаю часи його урядування, бо якраз в цей час прийшов на роботу в міліцію і 1 вересня 1970 р. отримав нову форму кольору «маренго», уведену за наказом цього міністра. Форма була зручніша, тепліша і комфортніша, ніж попередня, і я, можна сказати, «на своїй шкурі» в прямому розумінні цього виразу відчув наслідок реформ, започаткованих міністром.

Мені безпосередньо довелося брати участь у нарадах та робочих зустрічах з міністрами внутрішніх справ України Юрієм Кравченком та Юрієм Смирновим. Вражав розмах діяльності та задумів Юрія Кравченка. Він був державною людиною з великим потенціалом, хоча таким став не зразу. Я пам'ятаю випадок зі стройовим оглядом в Університеті внутрішніх справ під час першого приїзду Юрія Кравченка, про який пише О.М. Бандурка (с.172-173). Тоді Ю.Ф. Кравченко основну увагу звертав на зовнішній вигляд працівників міліції, когось відразу звільняв, комусь давав команду присвоїти позачергове спеціальне звання тільки за те, що його підрозділ браво промарширував на плацу. Після цього у міністра відбулася відверта розмова з О.М. Бандуркою, який відреагував на таку «прискіпливість» міністра, переконливо довівши, що міністр «не зовсім правий». Слід віддати належне обом співрозмовникам: міністр не затаїв образу, а О.М. Бандурка не побоювся висловити міністрові не дуже приємні слова. У подальшому у них були дружні стосунки аж до самої загибелі Юрія Кравченка.

Щодо Юрія Смирнова – то хочу зауважити, що це був, перш за все, як то кажуть, «роботяга», умів сам працювати й інших організувати на необхідний результат. Біографія цієї людини – приклад невпинного

кар'єрного зростання талановитої особистості. Помічений тим же О.М. Бандуркою ще у якості заступника начальника відділу кадрів УВС Харківського облвиконкому, він пройшов усі щабелі міліцейської ієрархії. Працював начальником ВВС Жовтневого райвиконкому м. Харкова, начальником управління карного розшуку УВС Харківської області, очолював УМВС України в Луганській області, був заступником Міністра — начальником ГУМВС України в м. Києві, у 2001-2003 рр. - Міністр внутрішніх справ України. Його життя – якраз еталонний зразок для тих курсантів, які задумуються над питанням, як же стають міністрами внутрішніх справ. У той час стати міністром можна було, лише пройшовши усі сходишки міліцейської служби – Ю.О. Смирнов прослужив і в кадрах, і в карному розшуку, і начальником районного та обласного управлінь УМВС. Слід відзначити, що кожній з посад, які він обіймав, Юрій Олександрович надавав першорядної ваги, підіймав її значення у міліцейській системі,

покращував її роботу і саме це давало йому можливість йти далі у своєму власному зростанні. Перефразовуючи дещо слова Оноре де Бальзака, можна сказати, що за кожним генералом (а генерал – полковником так точно!) стоїть безперечний людський талант, який хтось із старших колег (у цьому випадку О.М. Бандурка), «розкопав», помітив та допоміг розкритися.

У книзі ціла галерея портретів, замальовок, узагальнень, роздумів автора. Це ціла палітра історії України упродовж кількох десятиліть, намальована талановитою рукою художника. Я прочитав книгу про міністрів неодноразово, робив підкреслення, помітки на полях. Головне, що вона не залишає читача байдужим – немає такого, що прочитав та й забув і не можеш згадати. Ця книга – важливий історичний документ, своєрідний пам'ятник тим, про кого написано, і написано не в чорно-білому ракурсі, а різними барвами, зі знанням справи, переконливо і достовірно.